

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacrae Theologiae Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiae Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

2. An voluntas possit appetere quod non est bonum, vel fugere à bono.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

TRACTATUS
DE SCIENTIA MORALI
SEV ETHICA.

SCIENTIAM moralem, seu doctrinam illam de actionibus moralibus, hoc est bonis & malis, quam Græco vocabulo Ethicam appellant, nemo est, qui non facile fateatur, maximæ esse utilitatis, iucunditatis ac dignitatis; quid enim homini, ad felicitatem consequendam nato, vtilius exco- gitari possit, quam in quo potissimum consistit, & quibus modis vel perdi possit, vel acquiri, cognoscere? quod si vlla prorsus scientia delectationem habeat annexam; vel huius sane maxima esse debet, quæ in rerum tam necessariorum contemplatione versatur; cumque felicitas sit hominis suprema dignitas ac vltimus finis ambigi nequit quin eo dignissimum sit eam sibi disciplinam comparare, sine qua nec ipsam esse suam dignitatem cognosceret, nec qua ratione adipiscenda sit. Quamvis autem, ut de aliarum scientiarum omnium, ita de ipsius obiecto non possent variæ inter se dissentien- tium sententiæ deesse, & quælibet non improbables pro se rationes adducere posset; tamen omiſſa illa magis curiosâ, quàm vtili disputatione, ego ipsam felicitatem naturalem, prout saltem à me tradetur, & optime, ni fallor, à quocumque tradi posset, ipsi pro adæ- quato obiecto statuendum arbitror, utpote quæ de ea sine dubio agit, & de nullo alio, quod ad ipsam reduci non possit, aut quod potius pro tali assignari deberet. Quia vero si omnia, quæ ad hanc scientiam per se spe- ctant, proponenda essent, nimis longus esset tractatus, complecteretur enim maximam partem earum difficul- tatum, quæ in prima secundæ & secundæ secundæ par- tis Theologiæ, ut à Diuo Thoma tradita est, examinan- tur; & quia etiam in ipsa Theologia ab omnibus ex- plicari solent, principales tantum & generales examinabo quæstiones.

DISPUTATIO I.
DE FELICITATE HOMINIS.

Un, ut iam dixi, Felicitas secundum me huius scientiæ obiectum adæquatum sit, merito ab eius consideratione aspicio hunc Tractatum, & quia ipsa felicitas summum bonum hominis est, & vltimus finis, prius de natura boni & finis aliqua præmittenda videbantur.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit bonum?

Missis variis acceptionibus boni, secundum quas variè etiam describi posset, de eo ut ad hunc Tra- ctatum particulariter spectat agendum.

CONCLUSIO.

Bene describitur bonum esse id, quod habet in se per- fectiorem, ratione cuius inuitare possit potentiam appe- titum ad ipsum appetendum appetitum elicitum. Hac est in re ipsa communis, ac conformis definitioni à veteri- bus tradita, quam approbat Philosophus primo Ethicorum ad Nicomachum: Bonum est quod omnia appetunt, sed ni fallor clatior & minoribus exposita difficul- tatibus. Probatum quia ex communi acceptione omne tale dicitur bonum, & nihil dicitur bonum præsertim spectans ad scientiam moralem, quod non sit tale; nec alia ratione melius explicari potest.

Obicies primo, Illa descriptio conuenit malis: ergo non est bona. Probatum antecedens, quia mala, ut mors, & peccatum, habent aliquid, ratione cuius inuitant ad appetitionem sui; alias nemo illa appeteret contra quo- tidianam experientiam.

Respondeo, distinguendo antecedens, quatenus mala sunt præcise, nego; Quatenus habent etiam aliquam rationem boni, concedo antecedens, & nego conse- quentiam, Respondeo etiam ad probationem antece- dentis eam distinguendo, quatenus mala, nego; quate- nus bona, concedo.

Itaque quando aliquis appetit mortem, considerat in ea rationem boni vtilis, quatenus deseruit ad libe- randum ipsum à malis aliquibus, quibus affligitur, vel ad vindicandum se de aliis, quibus mors illa displicere posset; aut rationem boni iucundi, aut honesti; & simi- liter peccantes considerant in peccato rationem boni delectabilis, aut vtilis, & ab illa ratione inuitantur ad ipsum appetendum.

Difficilius est altera obiectio, nempe quod ipsa vo- luntas, ut pote potentia libera, possit aliquid velle, in quo vel consideraret solam rationem mali; vel nec ma- li nec boni rationem vllam animaduerneret; quod si ita esset, corrumpere videretur proposita definitio, ac ipsa etiam veterum ac Aristotelis, quomodocumque soleat explicari. Quia vero maior huius discursus est in con- trouersia inferius per se examinanda, abstrahendo iam ab eius decisione.

Respondeo iam, si sit falsa, obiectionem eo ipso desi- cere; si vero sit vera, negando minorem, quia quamvis voluntas istiusmodi obiecta ex sua libertate appeteret, tamen illis sic consideratis non competeret definitio præmissa, nec consequenter censenda essent bona; aut corrumpere præmissa nostra definitio, quia non haberent in se perfectionem, ratione cuius appeterentur, nec in- uitarerent, aut mouerent voluntatem ex perfectione sua ad eorum appetitionem; sed tota ratio volendi esset ip- samet libertas voluntatis.

QVÆSTIO II.

An voluntas possit aliquid, quod non sit bonum, appetere, vel fugere à bono quia bonum.

Via in præmissa responsione abstraxi à difficulta- te maioris; antequam progrediar ulterius, eam hic examinabo.

Nominales cum Occano in tertia distinctione deci- ma tertia, dubio tertio, Gabriele secundo distinctione sexta, quæstione prima, Angelto in moralibus capite se- cundo, tuerentur partem affirmatiuam; communior vero aliorum Authorum sententia amplectitur negatiuam.

CONCLUSIO. I.

Voluntas potest pro sua libertate à bono, considerato tantum ut bono, sine consideratione vllius generis, malitia, fugere, vel ipsum repudiare per positiuam nolitionem, & velle malum, quia malum, seu consideratum tantum, ut ma- lum, supposito quod omniſſio pura libera non sit possibilis. Hac est iuxta Nominales, quibus fauere videtur Scotus sal- tem probabiliter, in primo distinctione secunda quæst. 4. & in 2. dist. 43. quæst. vbi videtur esse dubius de hac re.

Probatum prima pars, quia aliàs volitio boni sic propo- si fieri esset necessaria, & non libera, nec laudabilis aut me- ritoria; sed absque necessitate non est asserendum quod voluntas, quæ est essentialiter potentia libera, habeat actum aliquem elicitum necessarium: nulla autè est ne- cessitas

Quomodo mala ap- petuntur.

Obiectum huius Tractatus.

Supposita impossibili- litate omi- ſſionis pu- ra volun- tas potest nolite bo- num & velle malum

Quid est bonum.

cessitas asserendi quod circa bonum quodcumque, sub ratione tantum boni propositum, voluntas habeat actum necessarium. Confirmatur quia quoties non inuenitur aliqua ratio cogens ad oppositum, melius est & magis spectans ad dignitatem voluntatis, quod actus ipsius sint laudabiles ac meritorij, quam è contra; sed nulla est ratio cogens ad asserendum quod actus ipsius circa quodcumque bonum, propositum sub ratione boni, non sit laudabilis ac meritorius: ergo non debet asseri.

6. *Probaturs secundo*, quia si circa bonum, verbi gratia, ut vnum, propositum sub illa tantum ratione boni, voluntas necessario ageret, ut sequeretur in opposita sententia, hoc maxime esset verum, quia ab illa ratione boni determinaretur, vel physice, vel moraliter: sed hoc dici nequit: ergo non necessario ageret circa ipsum. *Probaturs maior primo*, quia nulla est ratio, ob quam id dicatur, ut constabit ex solutione obiectionum. *Probaturs secundo*, quia non magis deberet determinari sic à tali bono; quam, propositis duobus bonis inæqualibus, à maiori: sed secundum communioem Auerfiorum sententiam non determinatur à tali bono. *Probaturs maior*, quia excessus maioris boni supra minus habet tantam vim determinandi, quantam habet bonum ut vnum, ut sic solummodo propositum, & quia non est maior ratio de vno quam de altero. *Dixi autem*, si non datur omisso pura, quia si hæc daretur, non sequeretur hæc inconuenientia; neque enim voluntas necessitaretur ad volendum bonum, nec ab eo ad hoc determinaretur, aut physice, aut moraliter, & eum prosequendo laudabiliter ageret, si bonum esset honestum, ac mereretur. Ex his ipsis principiis sequitur secunda pars, de qua atque de prima est eadem prorsus ratio.

Non quæcumque fuga obiecti est odium ipsius.

Aduerto tamen fugam positivam seu nolitionem obiecti sine vlla consideratione mali, non esse odium eius, proprie loquendo, quia odium ex communi acceptione importat recessum ab obiecto ob quandam displicentiam ipsius, hæc autem fuga, ut patet, non est talis; & similiter volitio obiecti sine vlla consideratione boni, non esset amor, quia hic intelligitur esse actum circa obiectum ob perfectionem aliquam eius.

Obiicies primo, fundamentum quo ego usus sum disputatione de voluntate, quando non vult positivè aliquid, vel illud non vult propter se, vel propter aliud: sed neutrum dici potest, nisi consideretur in ipso malicia: ergo non potest positivè nolle, nisi propter maliciam. *Probaturs minor*, quia eatenus propter aliud, quatenus consideraret in illo rationem aliquam impediens illud aliud, & hæc esset malicia; & eatenus propter se, quatenus consideraret in ipso rationem aliquam, ob quam noller ipsum propter se, & hæc etiam ratio est malitia, quia opponitur appetibilitati propter se.

Respondeo distinguendo maiorem pro prima parte; propter se, quatenus hoc significat quod non propter aliud, concedo maiorem; propter se, quatenus hoc significat, quod sit aliqua ratio in ipso movens ad nolitionem; nego maiorem, sed potius ratio, ob quam non vult ipsum voluntas, est quia non est aliqua ratio determinans ipsam ad ipsum volendum. Nego autem minorem in sensu, in quo concessa est maior, & ad probationem, nego secundam partem, sed potius eatenus noller, quia ut iam dixi, non est ratio in ipso determinativa voluntatis aut moraliter aut physice ad ipsum volendum.

Obiicies contra secundam partem auctoritatem Dionysij c. 4. de divinis nominibus, nemo ad malum intendens operatur, sed hoc esset falsum, si vera esset secunda pars: ergo.

Respondeo negando minorem, quia de facto datur omisso libera & ea supposita de facto nemo prosequitur malum, sicut nec fugit positivè & directe bonum. Si autem non daretur omisso pura, Dionysius non proponeret præmissam suam doctrinam, ut colligitur ex fundamento conclusionis.

CONCLUSIO II.

8. *Satis probabile videtur quod voluntas possit velle & nolle quod non consideratur neque ut bonum, neque ut malum.* Hæc est etiam iuxta Nominales contra communioem sententiam.

Probaturs tum à priori, quia non videtur vlla repugnantia in hoc quod voluntas habeat huiusmodi libertatem; tum à posteriori experientia, quia constat voluntatem sæpe imperare motum manus ac pedis, ac ipsum nolle, quando non advertimus illum proponi ut bonum, nec ut malum; nec possumus assignare rationem vllam ex parte obiecti, ob quam aut illum imperamus, aut ab eo desistamus: *Si dicatur* autem, ut ego dixi, disputatione de voluntate esse propositam tum rationem aliquam boni, licet non advertatur, nec assignari possit. *Contra* quia si non advertatur, nec possit assignari, gratis omnino dicitur quod sit.

Obiicies ex Conimbricensibus hic. q. 2. a. 2. bonum esse obiectum appetitus: ergo nequit appetere nisi bonum.

Respondeo si loquantur de obiecto adæquato, negando antecedens, in quo manifeste petitur principium; si vero de inadæquato, nego consequentiam: concessio antecedente.

9. *Obiicies secundo*, ex iisdem: quod maius obiectum est, bonum, eò magis allicit ad sui amorem: ergo bonum est quod allicit. *Respondeo* concedendo totum; sed inde nihil habetur ad propositum, quamvis enim dicamus voluntatem posse velle, quod non proponitur ut bonum; non dicimus tale quid allicere voluntatem, sed eam ex sua libertate illud velle absque aliqua motione ipsius.

Obiicies tertio fundamentum meum loco citato, vel vellet illud propter se tanquam finem, vel propter aliud, tanquam medium: neutrum dici potest, non propter aliud tanquam medium, quia sic deberet considerare in ipso conducentiam ad alia & hæc esset aliqua bonitas: non propter se tanquam finem: quia sic deberet considerari in ipso ratio, ob quam moveret intentionaliter voluntatem, quæ ratio esset bonitas aliqua.

Respondendo distinguendo primam partem maioris propter se, id est non propter aliud, concedo maiorem; propter se, id est propter aliquam rationem ipsius, quæ ex citaret aut moveret voluntatem, nego: sed potior ratio, cur prosequitur, est, quia ex libertate sua id vult, nec proponitur in ipso ratio aliqua auertens voluntatem à prosecutione ipsius.

10. *Dices* non esse rationem auertentem voluntatem in obiecto illo esse bonitatem quandam.

Respondeo hoc distinguendo: esse bonitatem quandam positivam, nego: negativam, concedo; sed illa non facit ad propositum.

Obiicies quarto, aliud meum fundamentum ibidem sicut appetitus innatus est pondus in bonum: ita dicendum de appetitu elicito: ergo nequit versari nisi circa bonum.

Respondeo negando antecedens quia per appetitum innatum intelligitur talis propensio: per appetitum elicito vero, intelligimus volitionem quamcumque, quæ possit haberi, quodcumque demum sit eius obiectum: quod autem appetitus elicito dicatur ferri in bonum sicut innatus, hoc dependet ab illa sententia, quæ dicit volitionem omnem ferri in bonum, quod negatur in conclusione: unde in hac obiectione, te bene considerata, videri possit peti principium.

CONCLUSIO. III.

11. *Supposita omissione pura voluntas nequit prosequi si datur malum ut sic tantum consideratum, nec fugere positivè bonum.* Hæc est conformis doctori in 3. dist. 33. num. 3. & in 4. dist. 49. q. 10. n. 8. & est communissima contra Nominales.

Probaturs auctoritate Dionysij præmissa: nemo ad malum intendens operatur, quæ ad minus hanc conclusionem probat. Difficilius est eam probare ratione. Quæ mihi autem unica, in qua non petitur principium, occurrat.

Voluntas potest velle quod non consideratur, & nolle quod non appetit malum.

omissio pura voluntas nequit prosequi si datur malum ut sic tantum consideratum, nec fugere positivè bonum.

rit, est; quandoquidem in bono quocumque, quatenus tale est, sit vis quædam inclinativa voluntatis ad ipsum; & in malo vis auersiva, esse omnino verisimile & conforme experientia; quod nunquam voluntas fugiat bonum, quia tales præcise; nec prosequatur malum; unde ad hoc videtur quodammodo determinari; præsertim cum in hoc nulla sit inconuenientia. Quia vero non determinatur ad bonum ita, quin possit ipsum omittere, existimo quod determinatio illa voluntatis ad non prosequendum malum, & non fugiendum positue bonum sit determinatio moralis solummodo, cum qua stat quod physice possit prosequi malum, & fugere bonum, quia in huiusmodi potentia Physica non est vlla repugnantia aut inconuenientia, unde conclusionem intelligo de potentia morali non de physica & sic intellecta forte non est contra Nominales, sed videtur esse contra communem sententiam. Hic est ergo sensus meus de hac re, non obstantibus iis, quæ proposui disputatione decima tertia citata quæstione prima, quæ tamen non placuit mutare, quia, ni fallor, vix potest melius probari communior sententia, quam credo plures amplexuros, quam hanc minus communem.

QVÆSTIO III.

De diuisione Boni ut sit, in Honestum, Iucundum, Vtile.

12. **O**missis varijs diuisionibus, quibus bonum ut sit diuidi posset, ut in bona diuina & humana; externa & interna; animi, corporis, & fortunæ; spiritualia, corporalia; æterna, temporaria, & similia, quorum membrorum diuidentium capere significationem non est difficile, vnicam hanc ab Aristotele secundo Ethicorum capite tertio, Ambrosio de Officiis capite nono, Cicerone quinto Tusculan. traditam, quæ per se ad scientiam moralem magis spectat, examinare placuit.

CONCLUSIO I.

Hæc diuisio est bona. Ita omnes, & patet quia est per satis pauca membra adæquata diuisio, ac inter se saltem formaliter opposita, potestque reduci facile ad binum membrum diuisionem, ut si diuideretur primo bonum in illud, quod est propter se appetibile & propter aliud; & deinde illud, quod propter se esset appetibile, diuideretur in honestum & iucundum: ergo diuisio est bona, quia nihil aliud deest huic diuisioni ex omnibus quæ ad bonam requiruntur. Quod autem diuisio sit adæquata patet, quia reuera dantur illa tria genera bonorum, & nullum aliud bonum in sensu, quo supra explicauimus bonum, & quo consequenter hic diuiditur, assignari potest, quod non sit aliquod ex illis. Quod etiam illa tria genera sint opposita, patet, quia bonum vtile, hoc est conducent ad aliud bonum acquirendum distinguitur ab honesto & delectabili, posset enim esse inhonestum ac indelectabile, ut si quis vellet pati mortem ut vendicaret se de Parentibus, de quibus sic se vindicare non deberet. Deinde bonum delectabile distinguitur ab honesto, nam potest actio delectabilis esse inhonesta ut comestio illicita.

Dixi autem: saltem formaliter, quia non est necesse ut realiter semper distinguantur hæ rationes boni, nam vnum & idem potest esse honestum, vtile & delectabile secundum diuersas considerationes: moderata enim comestio cibi grati potest esse utilis, ut conducit ad sanitatem tuendam vel recuperandam; delectabilis sensui ob cibi suauitatem, & honesta quando præscriberetur à Deo vel superiore, & credo sane nullum esse bonum quod non habeat diuersas rationes, ob quas omnium horum bonorum sortitur naturam.

13. *Ut vero melius hæc diuisio intelligatur explicanda sunt membra diuidentia, & quidem bonum vtile & delectabile facile intelliguntur, nam vtile est, ut ante dixi, quod est conducent ad consecutionem alterius boni, ut sunt omnia media respectu finis. Delectabile est quod delectationem causat, Sed difficultas*

est in bono honesto declarando quod sane longe difficilior est, quam videri posset; sed quia in commentarijs meis ad distinctionem 40. secundi de hac re fuisse egi, reiectis quam plurimis dicendi modis, hic breuiter quid dicendum sit aperiam. Itaque bonum honestum est illud, quod habet in se talem naturam, ut eius prosecutio deceat naturam rationalem, seu sit ea dignum ipsum prosequi. Quæ descriptio inde probatur quod certum sit dari huiusmodi bona, talia enim sunt colere Deum, amare parentes, subleuare miseras pauperum, & obiecta denique omnium virtutum; & quod per hanc rationem secernatur à bono vtili & delectabili, quia non est vlla dignitas in prosecutione boni vtilis, nisi quatenus est dignitas in prosecutione finis, ad cuius consecutionem conducit; nec est dignitas vlla in prosecutione boni delectabilis, quia tale præcise; cum enim ad talia bona sit maxima propensio in natura, non æstimatur esse dignitas aliqua particularis in natura quod ipsum prosequatur, ut colligi potest à posteriori ex eo, quod non laudemus nec dignos præmio aliquo putemus qui delectabilia, quia talia præcise consecantur.

Quod si non daretur actus indifferens ex natura rei, independenter ab opinione probabili, facile declararetur bonum honestum, dicendo quod sit bonum propter se simpliciter appetibile, consideratis omnibus circumstantiis; nam hæc descriptio non conuenit bono delectabili, quia tale præcise: posset enim bonum delectabile esse prohibitum, & tunc non esset simpliciter appetibile.

Dixi autem si non daretur actus indifferens, quia eo dato videri posset hæc descriptio non esse bona, nam conueniret obiecto actus indifferentis, & tamen non esset bonum bonitate honesta, quia alijs actus non esset indifferens.

Dices si daretur actus indifferens, non valeret prior descriptio, quia obiectum actus indifferentis debet esse bonum delectabile, nulla affectum circumstantia mala sed prosecutio talis videtur dignum natura rationalis; ergo esset honestam & sic actus non esset indifferens.

Respondet negando minorem, quia, ut dictum est, in prosecutione boni delectabilis præcise non apparet aliqua dignitas aut excellentia.

14. *Possit etiam alio modo describi bonum honestum esse illud, quod propter suam perfectionem dignum est prosecutione, etiam si non esset nec vtile nec delectabile.* Quæ etiam descriptio simili discursu probari potest; quia dantur huiusmodi bona; talia enim sunt quæ supra specificaui, & per hoc, ut manifestum est, distinguuntur à bonis vtilibus & delectabilibus. Omisi data opera impugnare discursum, quo probat D. Thom. 1. p. q. 5. a. 6. & ex ipso Conimbricenses hic sufficientiam diuisionis boni in hæc tria membra, tum quia parum refert quid quis in particulari sentiat, modo declaratur ipsa rei veritas; tum quia nemo est qui non facile videat quod nullam habeat apparentiam.

QVÆSTIO IV.

An finis coincidat cum bono & an homo habeat alium finem vltimum.

Loquor de fine & bono appetitus rationalis mouente ex sua perfectione ipsum appetitum: nam illa præcipue faciunt ad propositum, & ex ijs, quæ de his dicuntur, facile est de reliquis differere.

CONCLUSIO.

15. *Bonum vtile, quia tale, non conuenit cum fine, bene rationem bonum delectabile & honestum.* Hæc bene intellecta nequit esse in controuersia.

Probat prima pars quia finis est propter se appetibilis, sed bonum vtile, quia tale, non est sic appetibile: ergo non conuenit, quia tale est, cum fine.

Bonum vtile non conuenit cum fine bene rationem delectabile & honestum.

Proba

Bene diuiditur bonum in honestum, iucundum & vtile.